

Preocupător, ca și în restul Transilvaniei, străvechiul lăcaș de lemn retrospectat în perimetrul actual al județului Cluj își are originile în milenii, fiind continuat, în genere, pînă în miezul secolului al XIX-lea, tot printr-o dăltuire în lemn. În pragul secolului al XX-lea, cînd sătenii din Fundătura (com. Iclod) mai foloseau lăcașul construit în 1753, în pădurea străbună, ei puteau să indice cu ușurință locul edificiului anterior¹. În aceeași vreme, cînd la Curtuiușu Dejului (com. Vad) era în funcție construcția de lemn din 1797, din clopotnița ei mai răsună dangătul clopotului rămas de la edificiul anterior, datat 1621².

Identificînd așezările clujene în *Șematismul de la Blaj*, din 1900, sau în vasta monografie a județului Solonok-Dăbica³, lucrări în care ele apar, ușor de înțeles, parțial (în prima numai cele atunci unite, în cea de a doua numai satele

* Comunicare expusă la sesiunea „Continuitate multimilenară” Cluj-Napoca, 25–27 mai 1979.

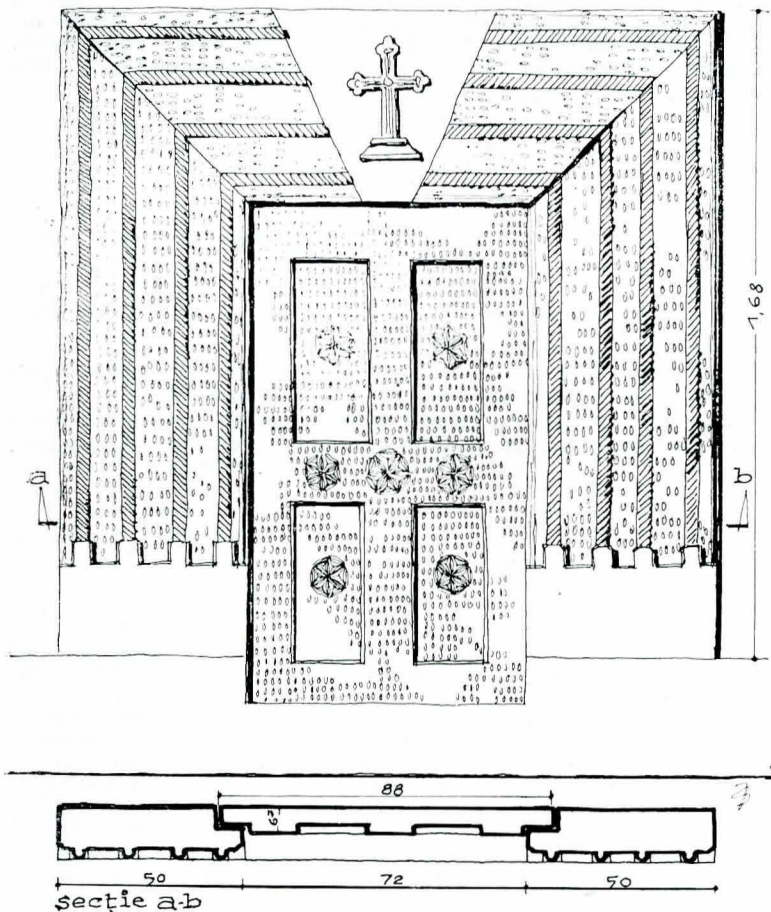
** Ilustrația este realizată de arh. Ion Scheletti.

¹ Kádár Jozsef, Szolnok Doboka varmegye monografiája, IV. Dej, 1901, pag. 150.

² Idem, pag. 487.

³ Idem, vol. II–VII, Dej, 1900–1905

Fig. 1. Ancadramentul și ușa de intrare de la Sic.

din actualul județ ce țineau de respectiva unitate administrativă), surprindem procesul masiv de renunțare la edificiul de cult din lemn, în favoarea celui de zid. Pentru exemplificare am ales lăcașul din Cornești (com. Morău), din 1639, înlocuit prin cel de zid din 1896⁴, pe cel din Valea Groșilor⁵ (com. Vad), 1680, înlocuit în 1890, ca și pe cel din Recea Cristur⁶, anterior anului 1693, la care se renunță în anul 1885. Adăugăm acestora, din altă sursă de documentare, edificiul de lemn din 1514, din Negreni (com. Ciucea), de pe valea numită și astăzi „Valea Bisericii”, înlocuit prin construcția de zid la mijlocul secolului al XIX-lea⁷.

În pofida frecvenței înălțări a construcțiilor din zidărie, lucrările sus-menționate atestă încă numeroase lăcașuri de lemn, multe din secolul al XVIII-lea, dar și din cel anterior, ca cele din Valea Luncii⁸ (com. Mica), din Buza⁹, datînd din cea de a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Hodișu¹⁰ (com. Poieni), din 1697, cel din Maia¹¹ (com. Bobil-

⁴ Idem, II, p. 450.

⁵ Idem, VII, p. 25.

⁶ Idem, V, pag. 545.

⁷ Informații din tradiția satului și din istoricul edificiului actual. Menționăm că la Negreni (fost Fehetău), conscripția lui Bucov, din 1760–1761, nu înregistrează nici biserică și nici locuitori români.

⁸ Kádár J., op. cit., IV, p. 51.

⁹ Idem, II, p. 314.

¹⁰ Șematism, Blaj, 1900, p. 413.

¹¹ Kádár J., op. cit., V, p. 127.

Fig. 2. Ancadramentul intrării de la Năsal Finașe (astăzi la Nicula).

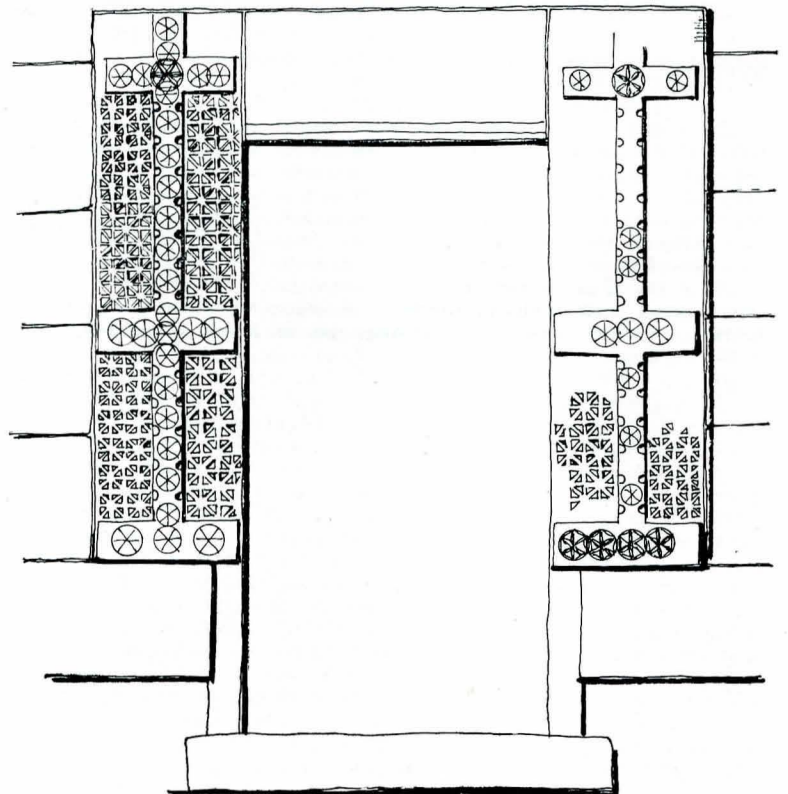

Fig. 3. Ancadrament de la Vechea.

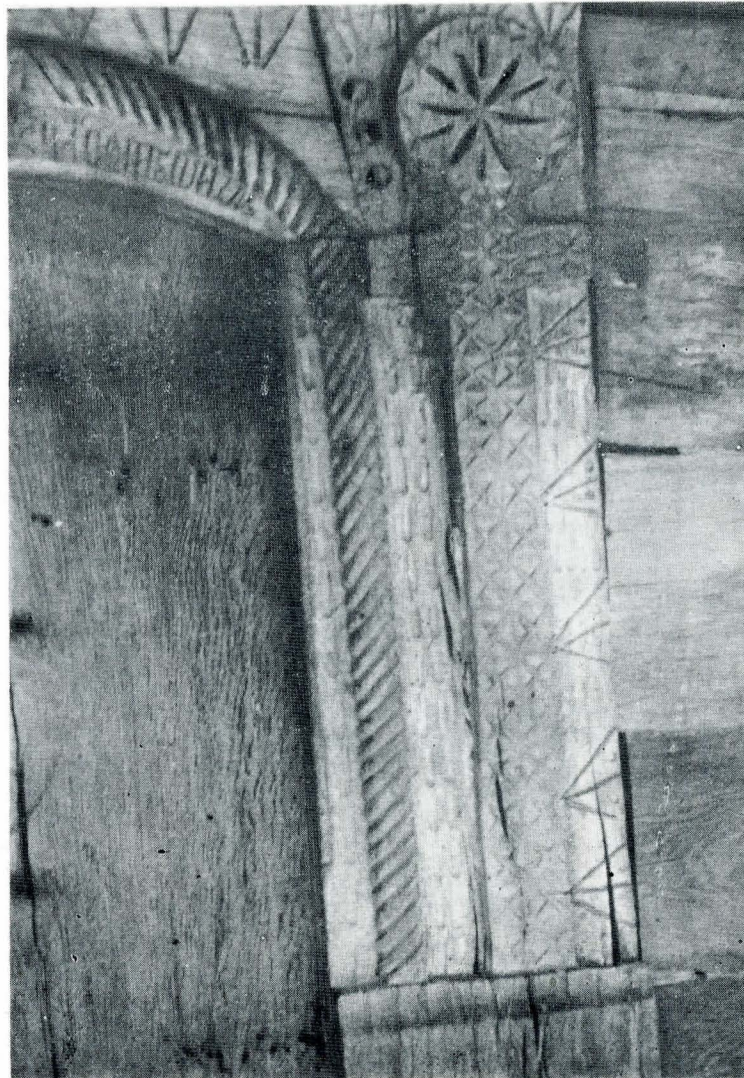

Fig. 5. Delaliu din ancadramentul de la Calna.

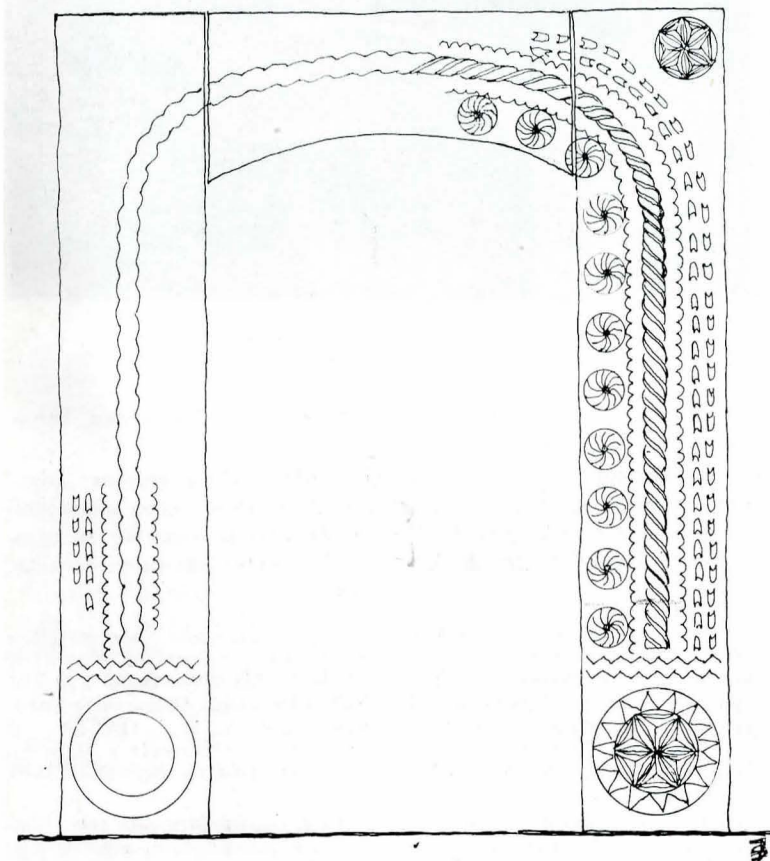

Fig. 4. Ancadrament de la Finișel.

na), din 1698, căruia le adăugăm și mai bătrînul edificiu, din 1560, de pe Valea Someșului, de la Ceaba¹².

¹² Șematism, Gherla, 1914, p. 40.

Procesul de înlocuire prin construcții de zid a celor de lemn își păstrează ritmul dăunător și în secolul al XX-lea, pînă la legiferarea ocrotirii de către stat a patrimoniului de monumente¹³, cu păgubiri totuși a unora, însemnate pentru arhitectura lemnului și după acest moment¹⁴.

Au dispărut lăcașurile de lemn pe care secolele de istorie le plămădiseră în ambianța fermecătoare a văilor și dealurilor clujene, cel mai adesea fără a ne lăsa, în vreun fel, testamentul lor artistic. Lucrările sus-amintite arareori ne transmit vreo știre de acest gen, cum ar fi podoaba de culoare dăruită în 1771, de către Nistor Ioan Zugrav lăcașului din 1710, de la Suceag¹⁵ (com. Săliștea Nouă), dispărut în secolul nostru. Nu în puține cazuri însemnarea marginală de pe o veche carte¹⁶, un manuscris¹⁷, sau lucrările de autentică valoare artistică ale unor iscusiți iconari¹⁸, atestă ele însele vechile ctitorii sătești cărora le-au fost dăruite.

¹³ HCM 661/1955, 1160/1955.

¹⁴ Amintim construcțiile din lemn dispărute, de la Oșorhel (com. Bobilna); Năoi, Cornești (fost Somtelec), Mărtinești.

¹⁵ Șematism, 1900, p. 254.

¹⁶ Un minei a fost dăruit, în 1736, bisericii din Egrîș (azi Livada, com. Petreștii de Jos), lăcaș înlocuit în 1846, cu cel actual, tot din lemn (cartea văzută la casa parohială din Mărtinești); însemnările de pe cărțile vechi din biserica de zid din com. Mihai Viteazul (1874), atestă lăcașul anterior de lemn.

¹⁷ Cartea manuscris întocmită de Petre dascălu la cererea jupinului Chirilă, atestă lăcașul de lemn, dispărut, din Ciubanca (mss. văzut în biserica de zid din Aluniș — și aceasta înlocuind, din 1967 un vechi lăcaș de lemn).

¹⁸ Tripticul de la Agîrbiciu, 1555, atestă lăcașul anterior monumentului istoric actual; două icoane împărătești aflate în biserica de zid din 1967, din Buza, una datorată lui Nechita zugrav, datată 1753, și cealaltă lui Gavril zugrav, 1768, fac dovada existenței edificului din sec. XVII.

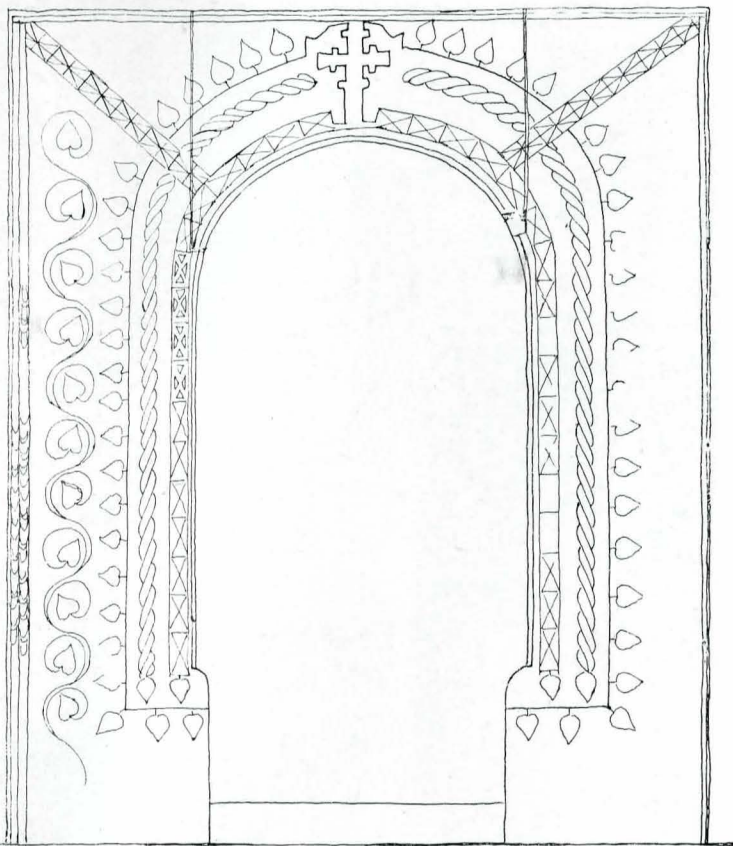

Fig. 6. Ancadramentul intrării de la Bădeni.

În lumina celor semnalate considerăm pe drept cuvânt deosebit de prețioase informațiile strinse și comunicate de Atanasie Popa¹⁹ și despre lăcașuri de lemn din Cluj, multe dintre acestea dispărute deja cu decenii în urmă.

Surprinzător pare faptul că unele sate au pierdut tradiția lăcașului de lemn. Astfel, în 1970, la o adresă referitoare la ce se știe despre edificiul de lemn străvechi din Ceanu Mare, se răspunde numai că „nu se cunosc împrejurările în care a dispărut”²⁰, situație în care acuarela pictorului ceh Venceslav Melka, reprezentând pitorescul lăcaș dispărut, capătă pecetea documentului istoric²¹. Pe aceeași linie amintim că datorăm lui Gerando singura imagine plastică a edificiului de cult din lemn, de la poalele dealului din Mociu²².

Lista monumentelor din județul Cluj, în forma actuală, înscrie, în urma unei îndelungate cercetări a așezărilor sătești, un număr de 60 monumente istorice — edificii de cult — din lemn²³, statornice mărturii ale artei populare românești²⁴.

În continuare, reținem atenția cititorului în special asupra decorului sculptat al acestui prețios grup de monumente de cultură populară din lemn, nu înainte însă de a arăta importanța problematicii tipologice sau a sistemelor constructive pe care acestea le ridică.

În principal trei au fost gândurile ce au animat elaborarea acestui subiect și anume: regăsirea în decorul sculptat a moti-

velor ornamentale cu care băștinașii acestor meleaguri au dat un spor de frumusețe vieții²⁵; sublinierea faptului că motivele decorative sînt aceleași pe întreaga arie de formare a poporului român, reliefarea preocupării meșterilor lemnului, de dincolo sau de dincoace de Carpați, de a împodobi aceleași elemente constructive: ancadramentele intrărilor și ferestrelor, bolțile, pereții exteriori ș.a.

Din dorința de a crea imaginea de ansamblu a decorului sculptat în lemn al monumentelor clujene²⁶, am urmărit redarea acestuia pe elemente decorate și nu a motivului decorativ, cum ar fi părut poate mai firesc, socotind că această ultimă metodă va duce la concluziile științifice numai după reparatoria, cum se cuvine, a tuturor monumentelor de lemn păstrate în țara noastră.

Frecvent și bogat decorat este ancadramentul ușilor de intrare, fapt pentru care deschidem și noi cu el prezentarea decorației sculptate în lemn la monumentele din jud. Cluj.

De origine străveche, amintind frecvența toartă în torsadă a cănilor dacice²⁷, ornamentul „în frînghie” rămîne cel mai răspîndit motiv decorativ și la monumentele din județul Cluj, ca și la cele din restul țării. La monumentul, datat 1641, de la Ticu-sat, ancadramentul intrării de pe latura sudică are decorul constituit numai din chenare „în frînghie”. Cu același motiv este împodobit și ancadramentul intrărilor de la Dretea (1672) și Sic (1731). Păstrînd dominarea „frînghie” (trei șiruri), ancadramentul ușii de pe latura sudică de la Păniceni (ante 1730) prezintă pe marginea exterioară un chenar de cioplituri, ce amintește, fără greutate, șirul de

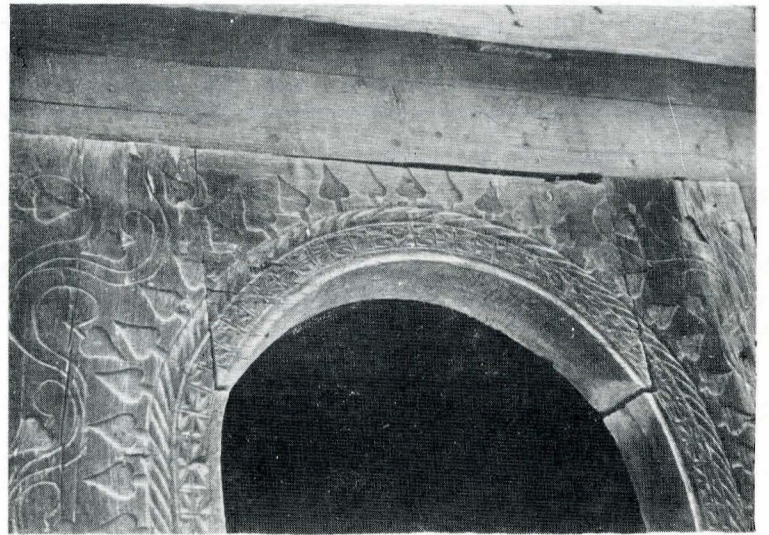

Fig. 7. Detaliu din ancadramentul intrării de la Măltinești.

impresiuni de pe vasele de ceramică încă din epoca bronzului²⁸.

Ca dovadă mai grăitoare am putea aduce pentru îndrăgirea rozetei de către strămoșii noștri, decît aceea a alegerii ei ca semn al olarului²⁹, alături de crucea înscrisă în cerc, și ea regăsită în răbojul de veacuri al artei lemnului. Rozeta,

¹⁹ Biserici de lemn din Ardeal, în „Anuarul Comis. Mon. Ist.”, Transilvania, Timișoara, 1942; Biserica veche din Ceaba. Biserica de lemn din Vad, în „Anuarul Comis. Mon. Ist.”, Transilvania, 1929, Cluj, 1930, p. 353—359; Lucrărilor lui Atanasie Popa le adăugăm și pe cea a lui T. Herman, Monografia istorică a protopopiatului Dej, Cluj, 1926; Gabor Szinte, A Kolozsmegyey fatemplomok, în „Neprajzi értesítő”, XIV (1913), p. 1—32.

²⁰ Le aflăm din Șematism, Blaj, 1900, p. 584—585, și anume ridicarea, în 1891, a construcției de zid.

²¹ O. Velescu, Un monument dispărut, într-o acuarelă inedită, în „BMI”, XI, 1/1971, p. 73—74.

²² V. Meruțiu, Județele din Ardeal, Cluj, 1928, p. 202—203.

²³ Aceștia li se adaugă cele trei monumente strămutate din județul Sălaj: Ticu Colonie (de la Tămașa), Ciucea (de la Gălpiea), Săliștea Nouă (de la Buzăș).

²⁴ La o evidență viitoare vor trebui reconsiderate și acele vechi lăcașuri, ale căror elemente de arhitectură sau decor sînt ascunse prin intervenții neîncusite, precum: Ciuleni, 1707; Cojocna, 1716; Moldove-nești, 1744; Filea de Sus, 1751 ș.a.

²⁵ A fost folosită, în acest scop, o bogată bibliografie a cercetărilor arheologice, și în special: I. H. Crișan, Ceramica daco-getică cu specială privire la Transilvania, Ed. Științifică, București 1969; Dorin Popescu, Tezaur de argint dacice, în BMI, XLI, I/1972; H. Daicoviciu, Dacii, Ed. Enciclopedică Română, București, 1977; N. Harțușe și Fl. Anastasiu, Catalogul selectiv al colecției de arheologie a Muzeului Brăilei, 1976; La civilisation classique des Daco-Getes, Bruxelles, 1979, (catalog) ș.a.

²⁶ Este gîndul de a face cunoscute întii, ca și pentru alte zone, bisericile de lemn — monumente istorice — din județul Cluj, acțiune deja începută: I. Toșa, Contribuții la cunoașterea bisericilor de lemn din apropierea Clujului, în „Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei”, pe anii 1965—1967, Cluj, 1969, p. 489—508; I. Cristache-Panait, Semnificația istorică și valoarea artistică a bisericilor de lemn din Vechea (jud. Cluj), în „BMI” XLVI, 2/1977, p. 52—57.

²⁷ La civilisation clasique, fig. 208, p. 49.

²⁸ N. Harțușe și F. Anastasiu, op. cit., p. 164, 168, 178, 179, fig. 332, 344, 365.

²⁹ H. Daicoviciu, op. cit., p. 252—253.

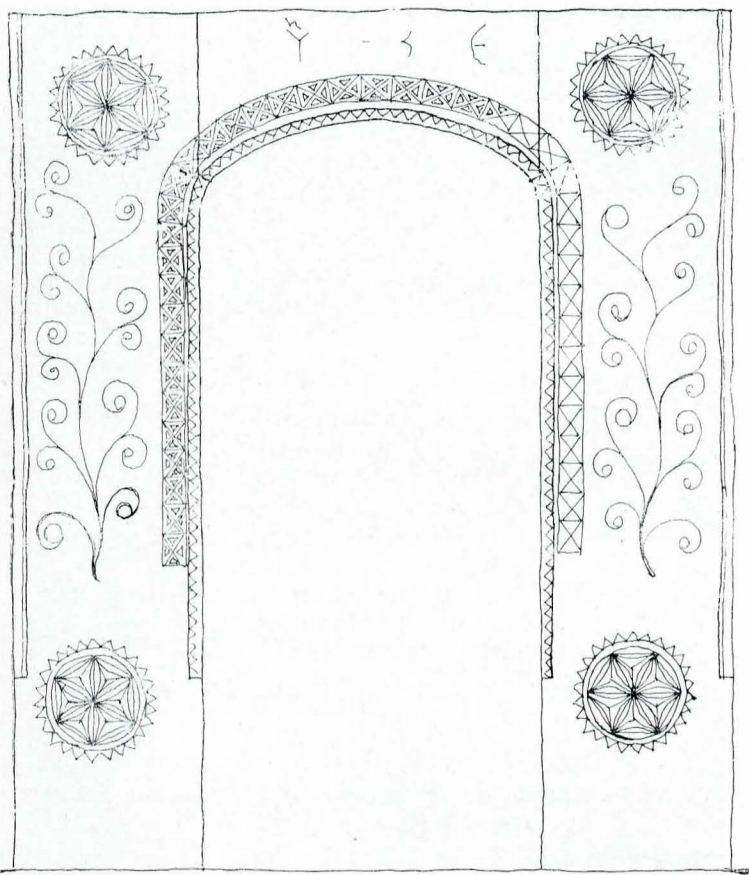

Fig. 8. Ancadramentul intrării de la Dealu Negru.

simbol imaginând soarele³⁰, este înscrisă în lemnul monumentelor clujene aidoma celor înșiruite pe vasele dacice, descoperite de exemplu la Zimnicea³¹. Presărată cu dărnicie pe ancadramentele intrărilor de la Năsal Finațe (1600), astăzi, la Nicula, pe cele două ancadramente de la Leurda³²,

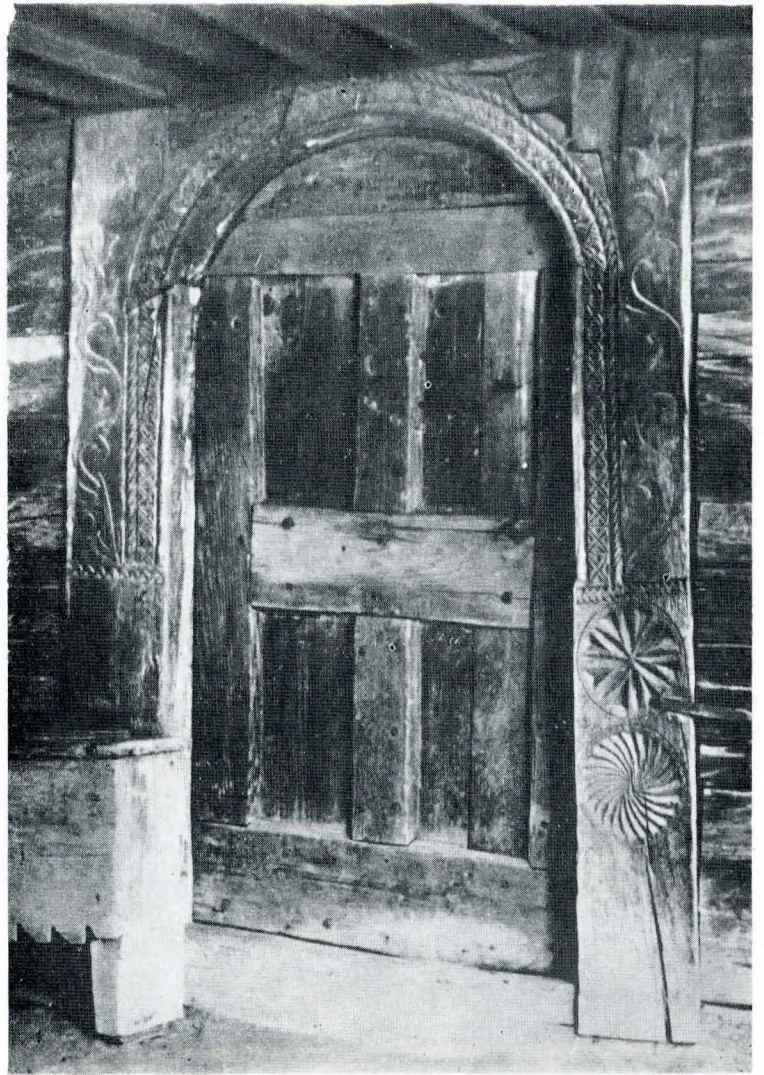

Fig. 9. Ancadramentul monumentului dispărut de la Vișoara.

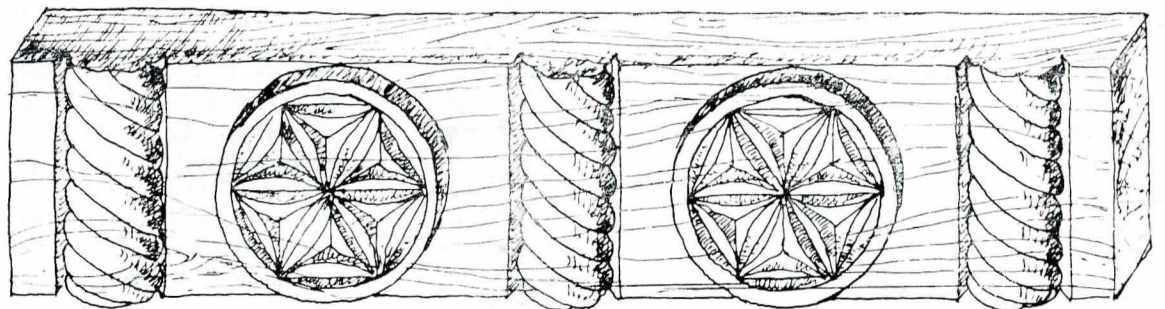

Fig. 10. Grînda-meșter de la Gîrbou Dejului.

sec. XVII, pe cel de la Sălișca (1680) (al intrării dintre pronaos și naos), în fermecătorul joc de forme dăltuit la Agîrbiciu (sfîrșitul sec. XVII — începutul sec. XVIII), însoțit aici de profile întoarse în spirală, șiruri de linii în zig-zag, ș.a., pe cele de la Vechea (1726), de la Berindu (inc. sec. XVIII), Săliște (1755), (alături de „frînghie“ și de motivul, adesea regăsit, în formă de cruce), la Finașel (1758), (întovărășit de șirurile de „frînghii“, de val și cioplitori în formă de V) și pe multe, multe alte ancadramente, căci rozeta aproape nu lipsește din decorul sculptat al lăcașurilor clujene, ca dealtfel, din arta populară de pe întreg cuprinsul țării³³.

³⁰ P. Petrescu, Imagini ale soarelui în arta populară, în „SCIA“, I/1963, p. 95—118; Idem, Semnele solare în arta populară din România, în „SCIA“, 2/1966, p. 187—205.

³¹ I. H. Crișan, op. cit., p. 209.

³² Ancadramentul intrării de pe sud, decorat cu „frînghie“ și multe rozete mici; cel dintre pronaos și naos are, lateral, cîte două șiruri de rozete, constituit fiecare, din cîte 11—13 rozete.

³³ Pe mobilierul țărănesc, pe jilțuri, pe obiectele de uz casnic; rozeta este aleasă, dealtfel, și în țesături, în articole de îmbrăcăminte (amintim în acest sens șirurile de rozete de pe bundița de copil expusă în Muzeul de la Avram Iancu, jud. Alba).

Trăsătura de bază a artei începuturilor noastre ca popor — geometrismul³⁴ — se desprinde cu ușurință din decorul sculptat al monumentelor clujene. Pornind de la *cioplitura în formă de unghi* (V), ce monopolizează ancadramentul intrării dintre pronaos și naos de la Dretea (1672), sau pe cel, cu același amplasament, de la Sic (1731), unde i se alătură un chenar în zig-zag, urmărim peisajul geometric al decorului sculptat în: *romb*³⁵, *zig-zag*, „*dinte de lup*“ ș.a., motive dispuse uneori pe suprafețe în relief, și care dau un deosebit farmec intrărilor de la Calna (1671), Cremenea (1677), Sălișca (1680), Muncel (sec. XVII), Bucea (sfîrșitul sec. XVII), Stolna (1730), precum odinioară ancadramentului lăcașului, dispărut fără urme, de pe unul din dealurile Bobilnei, de la Oșorhel, databil și el la sfîrșitul secolului al XVII-lea.

Printre rozetele, motivele în „frînghie“, triunghiuri, semicercuri, cruci înscrise în cerc³⁶, denticuli, săpate în ancadra-

³⁴ D. Berciu, *Arta traco-getică*, Ed. Acad. București, 1969, p. 186; H. Daicoviciu, op. cit., p. 248—252.

³⁵ Așemenei decorului de pe vasele descoperite în cetatea dacică de la Răcătău, conf., *La civilisation classique*, fig. 139, 149.

³⁶ Asemănătoare depresiunilor circulare ornate cu mici cruci de pe cantharul de la Popești-Ilfov, cf., *La civilisation classique*, fig. 137, p. 56.

Fig. 11. Delaliu de console și luminator de la Leurda.

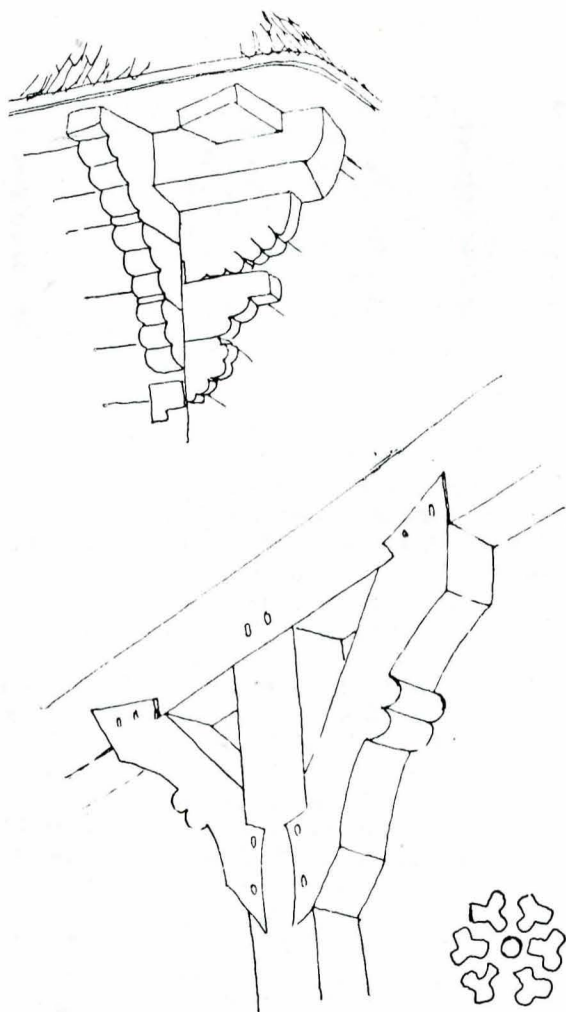

Fig. 12. Delaliu — console, prispă și luminator de la Chidea.

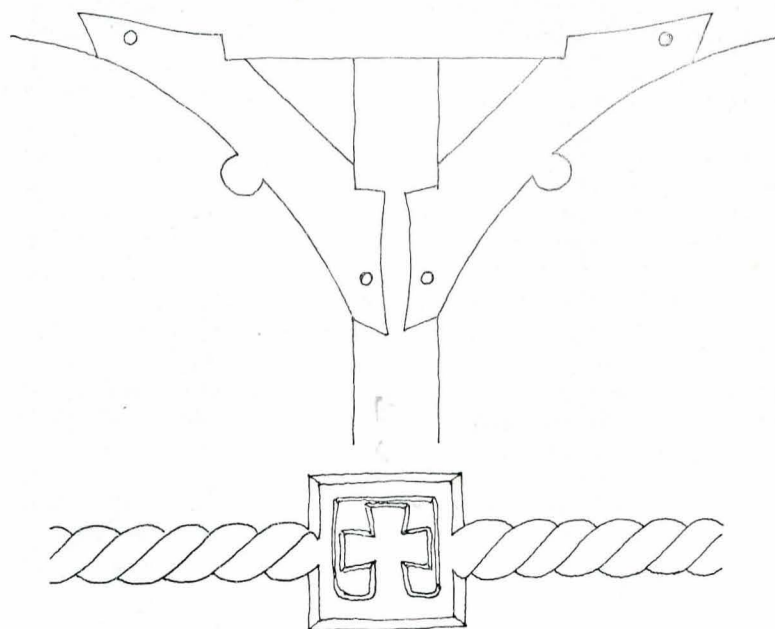

Fig. 13. Delaliu prispă și brâu median de la Simboteni.

mentele intrărilor de la Gîrbou Dejului, sec. XVII, ne întîmpină și un alt motiv decorativ preferat de strămoșii noștri geto-daci, și anume „brăduțul“, după cum atestă, cu prisosință, inventarul arheologic de pe întreg cuprinsul țării³⁷, motiv moștenit, de altfel, pînă tîrziu și în decorarea obiectelor de uz casnic³⁸.

Motivul vegetal, mai frecvent în sculptura lemnului monumentelor istorice clujene, se dovedește a fi *frunza de iederă*, cunoscută și aceasta, după cum se știe, în arta traco-getică³⁹, ancadramentele de la Dîncu (1750), Bădeni (1753), Mărtinești (mijlocul sec. XVIII), constituind exemplificări. Trăinicia acestui motiv este dovedită nu numai de păstrarea lui în curata izolare a satelor din Munții Apuseni (ancadramentele de la Lăzești, Geogel ș.a.), ci și de decorarea porților din Urisiu (jud. Mureș).

Vrejul de frunze de la Fînișel (1758), (ancadramentul intrării de la sud), Bica și Dealul Negru (amîndouă din 1765), cît și lianele florale⁴⁰ de la Aghireș (sf. sec. XVII) și Apahida (1806), închid în linii mari bogatul repertoriu decorativ desprins de pe ancadramentele intrărilor monumentelor de lemn clujene.

Alături de sculptura ancadramentelor, menționăm totuși și tradiția **ușilor sculptate**, ca cele păstrate la Sumurduc (1715), Sic⁴¹, cît și pe cea a **porților**, pe sub care se făcea odinioară intrarea în incinta de iarbă și pomet a lăcașurilor, ca cele conservate încă la Surduc (1755), Someșu Rece (1763), Dîncu, Tîcu-sat (mijlocul sec. XVIII), Pădureni (1783).

În **decorarea bolților** (arce transversale, grinzimeșter, grinzile de pornire a bolților), monumentele istorice de

³⁷ H. Daicoviciu, op. cit., p. 248—252; Dumitru Berciu, Buridava — puternic centru al geto-dacilor, în „Drobeta“, Drobeta-Turnu Severin, 1978, fig. 3, p. 3; amintim și vasul cu patru „brăduți“, descoperit la cetatea dacică de la Căpîlna și expus în Muzeul de istorie din Sebeș, jud. Alba.

³⁸ Piepten de cîneapă, ca cel păstrat în Muzeul din com. Avram Iancu, jud. Alba.

³⁹ D. Berciu, Arta traco-getică, p. 100, 104, 189, 191; Radu Florescu și Ion Miclău, Tezaurul transilvănean, Ed. Meridiane, București, 1979, fig. 1, placa de metal din tezaurul dacic de la Săliște (fost Cioara), jud. Alba.

⁴⁰ Motivul floral ocupă un loc neînsemnat în sculptura în lemn din Transilvania, amintim: ancadramentul de la Budurleni (Bistrița-Năsăud), Timișoara, Tîcu-colonie, Păduriș, Dragu (toate în jud. Sălaj), Curechiu (Hunedoara) și alte cîteva.

⁴¹ Ușa de la Vechea (1726), foarte deteriorată, aflată în podul lăcașului; ușile sculptate și din restul țării, ca cele de la Săcălășeni (Maramureș), Lazuri de Beiuș (Bihor), Ciumărna (Sălaj), Horodnic (Suceava).

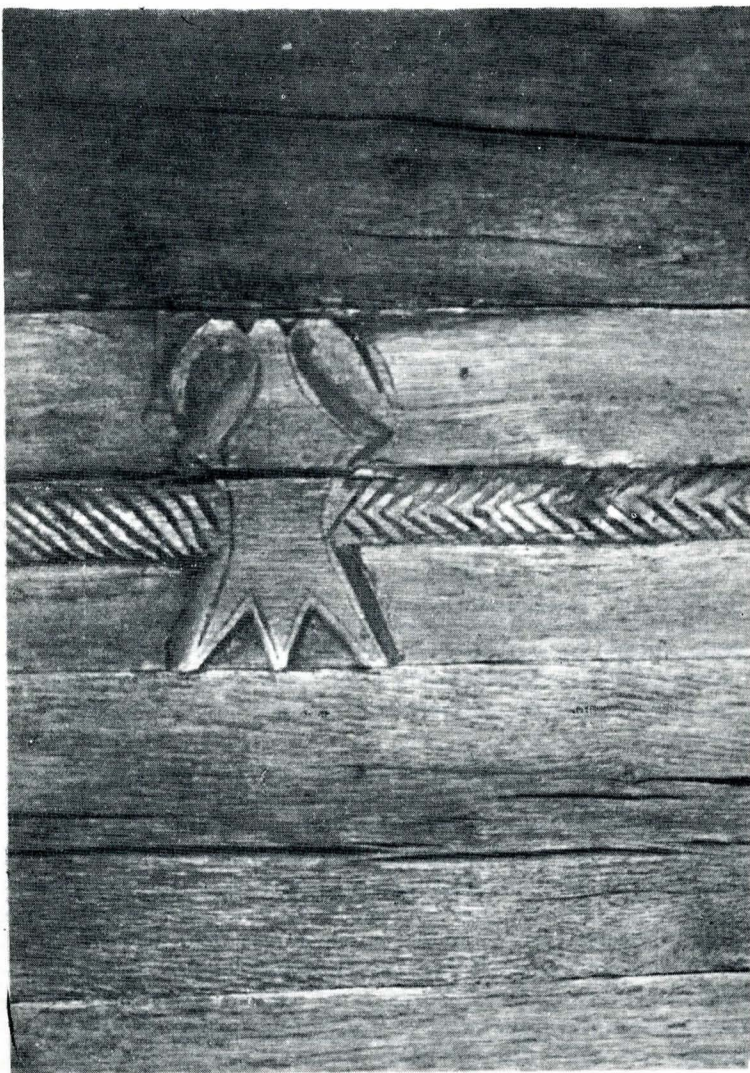

Fig. 14. Detaliu din brîul median de la Pădureni.

lemn din județul Cluj nu sînt întrecute. Sistem de veche tradiție, fapt relevat și de arhitectura de lemn a altor zone⁴², decorarea bolților este mai frecventă în monumentele istorice clujene, putîndu-se urmări cu ușurință evoluția ei în timp. Din mulțimea exemplurilor alegem numai cîteva pentru susținerea afirmației și anume: grinda-meșter și arcul transversal, decorate în *rozete* și *frînghie*, de la Năsal-Finațe, 1600⁴³, cele de la Calna, 1671; grinda-meșter, cu *profil* și o *cheie rozetă*, de la Cremenea, 1677, amintind aici și grinda sculptată a peretelui dintre pronaos și naos; grinda-meșter și arcul transversal de la Sălișca, — 1680, cu decor de *romburi*, *frînghie* și *rozete*; grinda meșter de la Gîrbou Dejului, cu *rozete separate prin frînghie*; grinzile-meșter, cu *frînghie*, *denticuli*, *cheie-rozetă* de la Leurda și Tîrgușor (sec. XVII), precum, tot din sec. XVII, elementele sculptate ale bolților monumentului strămutat

⁴² Exemple din alte zone: Almașu Mic (Hunedoara), 1624; Bălan, Baica, Zimbor, (Sălaj), sec. XVII; Chiraleș, Runcu Salvei ș.a. (Bis. Năsăud); Cimpani de Pomezzeu, 1651, Totoreni, 1697 (Bihor); Ceauru (Gorj), 1679; Lăpuș (Maramureș), ante 1697; Lăzești (Alba), sec. XVII ș.a.

⁴³ Monumentul a fost ridicat în 1600 la Tiop- (azi Pădureni, com. Mintiu Gherlei), cf. Șematism, Gherla, 1914, p. 40.

de la Turea în Muzeul satului și de artă populară din București, amintit cu gîndul integrării lui în peisajul artistic al zonei de origine. Din însemnatul grup de ctitorii sătești din secolul al XVIII-lea cu bolți sculptate, le amintim numai pe cele de la Cutea, 1722, gîndindu-ne la numele de pe grinda-meșter ale iscusiților meșteri Grigorie și Ion Pop Ion, ca și pe cele de pe grinda-meșter de la Mărtinești, de data aceasta cu intenția evocării unui monument dispărut în zilele noastre. Nu părăsim arhitectura interioară a monumentelor fără a aminti, măcar în trecere, grinzile sculptate de deasupra intrărilor în absida răsăriteană, precum cele de la Leurda, Tîrgușor, Muncel, Calna, toate din sec. XVII, vîrstă în care se socotesc și elementele asemănătoare de la Ghirbom (jud. Alba), sau Văleni (jud. Mureș).

Dintre minusculele „luminatoare“ sau „răsuflători“, nu le vom aminti decît pe cele pe care meșterii le-au dăltuit și în ideea de frumos, precum cele de la Tiołtiur, patru *triunghiuri* dispuse în *cruce*, de la Sîmboieni, 1753, de asemenea tăiate în formă de *cruce*, pe cele două, asemănătoare, de la Leurda, dar mai ales luminatorul de la Chidea (sec. XVII), cu șase foi de trifoi dispuse în formă de rozetă⁴⁴.

Din consolele, atît de felurite cioplite, coborînd uneori pînă la talpă, ca cele de la Ticu-sat, Sumurduc, Berindu, le vom remarca, îndeosebi, pe cele de la Leurda, cu decor de rozete, ce ni le reamintesc pe cele de la Sînpetru Almașului (Sălaj), Oroiu (Mureș), dar și pe cele de pe Valea Bistriței moldovene, de la Broșteni sau Fărcașa.

Pentru a încheia prezentarea, departe de a fi completă, a decorului sculptat în lemn al monumentelor clujene, avem datoria a ne opri la Chidea, pentru a analiza decorul cornișei, cu *romburi*, *zig-zaguri* și *cruce*, la Sîmboieni pentru *brîul median*, întrerupt, pe centrul laturilor, de cîte o *cruce*, și a întîrzia, lingă Cheile Turzii, la Pădureni pentru a stăruii în fața *brîului median* adesea întrerupt de *rozete*, *păsări stilizate* și alte motive decorative. *Brîul în frînghie* întrerupt prin alt motiv decorativ, regăsit și în alte zone ale țării ca: Bîrsana (Maramureș), Joseni (com. Măgești, jud. Bihor), Chiraleș (Bistrița Năsăud), Păușești (jud. Iași), Cornățelu și Gojgărei (jud. Olt), nu poate să nu ne sugereze brîurile ce uneau butoniidecorați de pe vasele dacice.

Sculptura în lemn a monumentelor istorice din jud. Cluj⁴⁵ constituie dovezi în plus ale continuității poporului nostru, ale durabilității nealterate a străvechilor manifestări artistice ale acestuia. În lumina ei ne putem imagina cum va fi arătat lăcașul de lemn construit, în 1342, în Preluca Soarelui, pe Valea Mărgăuței⁴⁶, ca și generațiile de ctitorii sătești din lemn a căror înfățișare este tainuită de veacuri.

⁴⁴ Dintre luminatoarele decorate și întilnite în restul țării amintim pe cele de la Vădurele, sec. XVI (jud. Sălaj), Chiraleș, sec. XVII (Bistrița Năsăud), Gîrstieni (com. Călinești, jud. Argeș), Copăceni (com. Sîmbăta, jud. Bihor), Cetățuia, sec. XVII (jud. Vaslui), ca și pe cel dispărut, inscriind o *cruce* în torsadă, de la Sat Șugatag (Maramureș).

⁴⁵ Credincioase formelor constructive vechi, monumentele de lemn din Cluj au preluat prispa, mult mai tîrziu, către mijl. sec. XVIII. La majoritatea monumentelor vechi ea constituie o adăugire tîrzie, iar la cele din a doua jumătate a sec. XVIII și sec. XIX, aflăm prispa cu arcade și stîlpi ciopliți. Două sînt cazurile de prispe bogat sculptate și anume cele de la Bucea, dar mai ales de la Dîncu (adusă de la Valea Drăganului) ambele dintr-o zonă recunoscută pentru frumusețea prispelor ca cele de la Sirbi și Tusa.

⁴⁶ Este vorba de fosta construcție de cult din lemn din satul Mărgău atestată în însemnarea din 1704, de pe Îndreptarea legii, Tîrgoviște, 1652, însemnare preluată de pe alte cărți mai vechi, și care a dăinuit 162 de ani.